

Транскрипція

О.І. Вовк інтерв'ю з М.А. Балишевим

Дата запису:

Довжина запису: 31:26

Мова: українська

В= Вовк Ольга Ігорівна; Б =Балишев Марат Артурович

[00:03] В: Добрий день! Ми продовжуємо цикл відеозустрічей в рамках наукового проєкту «МІСТО І ВІЙНА», що реалізується за підтримки Канадського інституту українських студій Альбертського університету. Я, координаторка проєкту, Ольга Вовк, рада вітати сьогодні нашого гостя Марата Артуровича Балишева – директора Центрального державного науково-технічного архіву України, що знаходиться у місті Харків. Вітаю Вас, шановний Марате Артуровичу! Зараз ми всі живемо в умовах війни, від якої значно потерпає і наше місто – місто Харків. Шановний Марате Артуровичу, розкажіть, будь ласка, а як для очолюваного Вами архіву розпочалася війна?

[00:49] Б: Ольго, добрий день! Я думаю, що для всіх співробітників нашої установи вона розпочалася як і для всіх інших харків'ян. Від п'ятої ранку з канонади, яку ми... і обстрілів міста, які ми всі чули, які звісно, ну, дуже вплинули на все сьогодні. І вплинули вони і на ранок двадцять четвертого лютого. Особисто я вже на там на початку сьомої години ранку був на роботі і мене, ну якщо так ретроспективно сьогодні минати ті дні, пригадувати, приємно здивувало, що ну приблизно половина співробітників нашої установи, незважаючи на те, що відразу почалися там і з транспортом проблеми, доїхати було, ну, складно. Вони прийшли на роботу. Вони прийшли на роботу, чітко не розуміли, що, ну, мабуть, необхідно вжити якихось заходів, зважаючи на ті події, які розпочалися. І я їм дуже вдячний за це, оскільки ті якісь ну те, що ми зробили на початку війни, щоб зберегти нашу архівну спадщину, тобто, якісь

господарські заходи без цього ніяк, якісь організаційні вжили заходи. Вони дозволили принаймні впродовж березня, квітня і частини травня, коли наші документи, Національний архівний фонд фактично залишався сам на сам, бо всі працювали віддалено, дозволив пережити, якщо так можна сказати, цей складний період, той складний період. І зараз маємо, що всі сто відсотків документів, принаймні на сьогодні, станом на сьогодні вони є цілі, вони, не втрачено жодного документа. Ну, я сподіваюся, що я відповів на Ваше питання.

[03:25] В: Так. Дуже дякую Вам! Я знаю, що Ваш архів продовжує активну діяльність, і знаю, що активно проводяться і засідання науково-методичної ради і інші заходи. Але можливо щось змінилося у роботі Вашого архіву ЦДНТА України, власне, після двадцять четвертого лютого? І взагалі, от як Ви вважаєте, чи стався в Україні у зв'язку з воєнними подіями такий певний культурний поворот у розумінні, у ставленні до культурної спадщини?

[03:58] Б: Ну, звісно, все змінилося. Змінилося, в першу чергу, тому, що майже на початку подій і впродовж кількох місяців наша установа працювала віддалено. У віддаленому режимі наші співробітники частина їх перебувала у так званому простої, зважаючи на ситуацію. Але ж ніхто нас не звільняв від виконання наших обов'язків, тому ми їх виконували хоч і віддалено, але виконували фактично у тому обсязі, в який дозволяла ситуація. В тому числі, зважаючи на таку кількість на сьогоднішній день всіляких там месенджерів, Інтернету взагалі, тобто у цьому режимі віртуальному ми здійснювали в тому числі і діяльність і тої ж науково-методичної ради та інших дорадчих органів нашої установи. Тобто, робота змінилася. Скажімо так, вона змінила вектори, але вона не була припинена. І це неможливо в нашій ситуації. Ну, тобто ми повинні системно її робити, щоб підтримувати цей постійний зв'язок з реальністю і які проектуються потім на зберігання документів. Що змінилося відразу? Те, що взагалі на поверхні перебуває. Ну так склалося, що у битю більшість наших співробітників вони є російськомовними. Перше, що ну особисто мене я відразу відчуваю, що щось змінилося якщо навіть брати на

такому рівні ставити питання. Така доля наших співробітників достатньо значна перейшла на українську мову у спілкуванні, навіть особисто. Я вважаю це дуже позитивним кроком. Можливо, це, з одного боку, відбулося тому що, частина наших співробітників виїхала у західні регіони нашої країни, і під впливом середовища того це відбулося. Можливо, оскільки не всі туди поїхали, а перебували десь тут для регіону Харкова і Харківської області. Тобто, це вони зробили свідомо, зважаючи на ну агресію російської федерації, яку ніхто, ну фактично, і не очікував, що вона дійде до саме тих подій, які ми маємо сьогодні. І це дуже вплине на завтрашніх наших співробітників, їх сприйняття об'єктивної реальності, сприйняття наших сусідів і взаємовідносини з ними на будь-якому рівні. Ну я певен у цьому. Тобто на рівні і відносин якихось там родичів і ділових відносин звісно і таке інше. Тобто для мене в нашій установі перше відчуття того, що ну от такі зміни відбулися, от так запам'яталося, що це був перехід наших співробітників на українську мову. Я сподіваюся, що вони продовжать і надалі, і спілкуватися українською, і це тільки позитивний сигнал. Дуже позитивний.

[07:49] В: Дякую за Вашу відповідь! Скажіть, будь ласка, Марате Артуровичу, от як на Вашу думку, чи сприяла військова агресія посиленню суспільного інтересу до місцевої культурної спадщини, і зокрема архівної, можливо?

[08:05] Б: Ну, звісно вона в якійсь мірі...Це це так. Тільки треба розібратися, де і як це відбувається. Що стосується архівної спадщини і взагалі архівної справи. Ну, на нас це, на нашій установі, це не дуже зараз позначилося. Хоча, такі є тенденції. Справа в тому, що та документація, яку зберігає саме наша установа вона дуже специфічна. Тобто це науково-технічна документація, це історія науки і техніки. Тобто це не є соціальною історією. Широкі верстви населення більш цікавлять документи, пов'язані з генеалогією, якимись там дослідженнями з цього напрямку або ну такі загальноісторичні питання. Архіви, які зберігають саме ці документи, вони ну більш відчують таку обратний зв'язок, зворотній зв'язок, з от громадськістю, таке інше, ніж ми. Наш прямиий

такий, хто працює з нашими документами, користувач – це установи, ну, перш за все. Тому в цьому сенсі саме наша установа, ну можливо, я думаю, поки що, оскільки все триває, це тільки розвивається, не отримано можливо такого більш контакту належного на сьогоднішній день з цього питання. Але, я сподіваюся, що все у нас ще попереду.

[09:49] В: Дякую! Скажіть, будь ласка, а чи от продовжує зараз колектив архіву співпрацю з колегами з інших міст України, і з-за кордону?

[10:02] Б: Так. Звісно, як я сказав, наші плани фактично, які ми планували на цей рік вони змінилися, але вони змінилися, саме були посилені ті напрями, які спрямовані на ну таке об'єднання і спілкування фахівців. Про що я кажу? Ну, наприклад, ми щорічно, це таке обов'язкове для нас завдання, проводимо консультації, проводимо круглий стіл великий, якісь навчання в тому числі з фахівцями з інших архівних установ України. Вони беруть участь, вони приїжджають до нас на якісь тренінги з питань роботи науково-технічної документації. Іноді, коли це дозволяє нам фінансова складова і таке інше ми, наші співробітники, відбувають до інших архівних установ. Зважаючи на те, що ну більшість наших співробітників спочатку, на початку там березень-квітень, залишила місто Харків, зараз вже просто більша частина повернулася і перебуває у Харкові і перебуває на робочих місцях, на роботі. Поїхали в тому числі до Західної України. І в той регіон ми ну не дуже часто виїжджаємо з нашими фаховими якимись там програмами чи заходами, тобто очно виїжджаємо. А тут відбулося у нас ціла низка таких цікавих заходів, які єднують безумовно і фахівців. Ми провели такий семінар виїзний з питань роботи і взагалі питань забезпеченості збереження документів з колективом Державного архіву Львівської області, з колективом, очно, Державного архіву Тернопільської області, з колективом Центрального історичного архіву в місті Львів, який знаходиться. Були заплановані ще заходи ну ми їх будемо реалізовувати зараз вже в онлайн-форматі, оскільки, як кажуть, щас більше з наших співробітників вже повернулися до штатної роботи,

з Державним архівом Івано-Франківської області, з Державним архівом Одеської області і таке інше. Тобто, ці події, які відбуваються зараз вони точно не припинили нашу співпрацю. Взагалі то ну ми посилили цю роботу. Не знаю як би воно було, якщо не ці б події, можливо б, такої кількості спілкування, заходів і таке інше у нас би й не відбулося. Ну от такий форс-мажор в житті і в нашій такій роботі він дозволив нам реалізувати саме цю програму. Це дуже важливо, оскільки всі працюють в той чи інший, в тому чи іншому ступені з науково-технічними документами ці архівісти, я маю на увазі. І всі стикаються ну в такому обсязі, як ми. Ну, і питання взагалі то фактично слабо виникають у всіх, ми приблизно знаємо які вони там ті питання. І такі от очні практичні воркшопи такі зустрічі вони дуже сприяють взагалі то фаховості архівних справ в цьому принаймні напрямі моменті нашої роботи.

[14:00] В: Дякую дуже! Скажіть, будь ласка, а от як, за Вашими спостереженням, от на Вашу думку, чи збільшився, або зменшився, або не змінився інтерес до архіву з боку влади, громадських активістів, можливо інших суспільних факторів? Як Ви вважаєте, чи, яку роль взагалі оці представники суспільства мають відігравати у процесі визначення стратегій роботи із культурною спадщиною, і зокрема архівною?

[14:35] Б: Ну, частково я на це питання вже почав відповідати, якщо повернутися на кілька питань до того. Тобто, я маю на увазі, що специфіка таких документів, які ми зберігаємо вона не дуже сприяє суспільному такому інтересу участі у безпосередній діяльності нашої установи. От наприклад, більш історичні архіви, що Історичний архів у місті Києві, що Історичний архів у місті Львові, вони, ну, досить активно до них звертається громадськість, в тому числі і за допомогою. Вони отримали, наскільки мені відомо, за оці місяці війни достатньо суттєву допомогу і матеріальну, яка має таку високу матеріальну складову, і комп'ютери там, і сканери. І архів у Львові отримав якісь там сейфи, ну тобто, пожежні заходи якісь там відбувалися. Особисто, що що стосується нашої установи, ми теж звернулися до низки благодійних

установ, які зараз ну опікуються саме в сегменті архівному якоюсь допомогою. Одна з цих одеських фондів наших установ вони пропонують нам зараз допомогу у вигляді надання нам широкоформатного сканера. Поки що це такі пронаміри, домовленості, але я сподіваюся, що вони ну будуть реалізовані, що дозволить нам більш убезпечити ту інформацію, яку ми маємо. Наші документи вони дуже складні для оцифровки. Вони мають великі формати. Це формати ну от приблизно так: понад п'ятдесят відсотків наших документів мають формати A1 і більше. Ми зберігаємо на цей час майже шістсот тридцять тисяч одиниць зберігання. Шістсот тридцять тисяч одиниць зберігання, тобто це переважна більшість це креслеників, і одна одиниця зберігання може мати від декількох креслень до кількох сотень креслень. Тому, якщо у ну все порахувати подокументно це ну масив, який і більшість ми маємо, а можливості не маємо, ну да, воно може вимірюватися. Ну, тобто це дуже великий масив документів. На жаль, поки що фінансування чи краще мабуть казати недофінансування у цьому напрямі нашої установи не дозволило нам такий арсенал технічних засобів мати, щоб цифровізація відбувалася ну такими значними темпами наших архівних фондів. Тобто ми маємо поки що скромний один сканер і фактично ми зосередилися на не на тематичній складовій при відборі того, що ну першочерговості того, що необхідно цифрувати, створити такий фонд і користування і страховий фонд, а саме за його, ну як це банально не буде ну казати про це, за розмірами документів. Тобто, у нас наш сканер просто він не дозволяє нам оцифровувати все те, що в першу чергу можливо необхідно було. А тут ми ж зберігаємо стратегічні документи і це і газо-, нафтопроводи, це атомні станції документи, це порти, заводи, гідро каскад там Дніпра і таке інше. Електромережі всіх міст і ну дуже багато. Наш масив документів він різноплановий і цікавий і дуже серйозний. Тому, якщо б цікавість громадськості сфокусувалася звісно ж знову не тільки на питаннях такої соціальної історії, але і на дуже важливих питаннях історії науково-технічної. Оскільки всі ми знаємо, що ну ніхто не хоче знову там винаходити велосипеда того. Всі ми це знаємо, але продовжуємо робити одне і теж. Тобто, цікавити те,

що нас от зараз і сьогодні цікавить, тобто, да, соціальні якісь там складові, а те, що буде з цими документами і важливо вказати на те, що більшість нашої документації, що вона зараз зберігається ті чи інші об'єкти. Тобто, вони зараз не втратили ці документи практичної значущості і це накладає на них додаткові такі обтяження насправді. І звісно було б дуже непогано, якщо б вони були всі переведені в цифровий формат, і ну і доступ до них був, до оригіналів, більш такий полегшений і взагалі то від зберігання і копіювання. Що стосується другої частини питання. Я вважаю, що участь громадськості у справах архівних, у напрямках архівних це дуже важливий напрямок робити. Я тільки вітаю подібні заходи, зокрема якщо казати про нашу установу, то всі наші дорадчі органи мають представників наукових, наукових установ, громадськості і обов'язково беруть участь у ну вирішенні їх таких суттєвих проблем або питань життєіснування нашої установи в обов'язковому порядку. Тому, я вважаю, що це обов'язково, обов'язковий це елемент роботи сучасної архівної установи. Участь громадськості у її плануванні роботи, напрямів окремих ну і таке інше.

[запис відео було призупинено]

[21:28] В: Дякую, Марате Артуровичу! Скажіть, будь ласка, а от в чому, на Вашу думку, полягає специфіка історико-культурної спадщини міста Харків і, зокрема тієї, що відклалася у фондах архіву? І яке місце, от на Вашу думку, посідає в ній українська національна культура і культура національних меншин?

[21:53] Б: Справа в тому, що специфіка документів нашої установи вона саме є її специфіка це специфічні дуже документи, це документи науково-технічні. Відповідно вони не відображають якісь соціальні історії, або культури в цілому. Сфокусовані вони саме на технічних моментах. Але, якщо ми з Вами проаналізуємо склад фондоутворювачів нашої установи, частка Харкова як столиці науки, столиці промисловості, певний час назад вона складала дуже велику частину. На жаль, зменшується кількість з об'єктивних причин установ,

які передають на державне зберігання документи, вони перестають займатися проектною діяльністю, або науковою діяльністю, тому частка зменшується. Тому, зараз частина Харкова і установ, які представляють Харків це десь третина. Це дуже така вагома частина і тому Харків з одного боку як нашими фондоутворювачами представлений дуже непогано. Але це не корелюється з тобто розробники харківські в нас непогано представлені, а саме архітектурна спадщина, або якісь моменти пов'язані безпосередньо з містом, його культурою і таке інше, на жаль, тут ситуація дещо інша. І ми будемо працювати в цьому напрямку більш щільно, оскільки ми перебуваємо у Харкові і, на жаль, склад документів присвячений безпосередньо Харкову ну не дуже поки що він такий значний. Тобто, наші розробники харківські працювали на цю державу, на цю країну, якісь створювали там науково-технічні пам'ятки і інше. Але харківських у нас поки що замало архівних пам'яток. Ну будемо працювати саме в цьому питанні, щоби їх було більше.

[24:27] В: Дякую Вам дуже! Скажіть, будь ласка, а от ще таке питання, чи можливо розробляються вже якісь плани стосовно того, от можливо будуть вноситися якісь корективи до процесу організації роботи архіву вже після закінчення війни? І чи обговорюються, можливо, питання про те, що слід робити з радянською, російською культурною, зокрема архівною спадщиною після війни?

[24:57] Б: Такі плани звісно є. Архів має робити те, що він має робити. Тобто, якимось дуже сильно ці плани змінені не будуть. Вони не будуть відрізнятися від тієї діяльності, яку провадить архів, провадив до війни. Наша, ну наша мета, наше завдання – це зберегти Національний архівний фонд, довічно його зберігати, щоби прийдешнє покоління могли користуватися надбанням нашим спільним. Тому, ці наші роботи, вся наша діяльність вони сфокусована саме на цьому, що зараз час військових дій, що після перемоги країни. Безумовно ми якісь корективи внесемо у зв'язку з тим часом, в якому ми живемо. В першу чергу необхідно посилити буде заходи саме з забезпечення збереженості

документів. У фокусі ми вже маємо такий досвід не книжний, не якийсь там отриманий з третіх джерел, з інших джерел, на власному досвіді, і ми будемо намагатися його ну десь там посилити, якісь питання, щоб забезпечити гарантоване збереження документів. Крім того, постане питання комплектування архіву більш, ну таке воно буде воно і так гостре достатньо, ну воно так загостриться, оскільки на тих територіях, де вже побувала війна звісно є проблеми з якоюсь часткою документів, які зберігалися, які не були ще передані, зокрема до нас, нашими фондоутворювачами. Тому, такі сталі, можливо, темпи комплектування дещо вони будуть втрачені. Необхідно буде проаналізувати, що ми будемо мати після війни кількісно, якісно, які документи, на жаль, будуть чи вже втрачені, які ми будемо намагатися зберегти і таке інше. Тобто, це внесе певні корективи до нашої роботи саме у напрямі комплектування, чи формування Національного архівного фонду це ну стовідсотково. Що стосується надбання радянського, то зокрема наші фонди науково-технічна історія її понад дев'яносто відсотків. Це документи розроблені саме у радянський час. Тому, до цих питань ну необхідно підходити дуже так обережно.

[запис відео було призупинено]

[28:15] В: Дякую, Марате Артуровичу! Скажіть, будь ласка, а чи є зараз можливість поповнювати архівні фонди і як це відбувається?

[28:24] Б: Ми намагаємося працювати у всіх напрямках наших традиційних і навіть попри те, що зараз іде війна, ми працюємо над тим, щоб зберегти ті документи, які ще не потрапили до наших фондів. Зокрема, ми провели певну роботу і розраховуємо на отримання цікавих науково-технічних пам'яток від Львівської обласної ради, ми з ними співпрацюємо, і там є такі цікаві документи, як саме пам'ятка, пам'ятник науково-технічний. Сам матеріальний носій інформації дуже цікавий, такі планшети, на яких вони зроблені з алюмінію, великі, на них нанесена відповідним чином так надіта папір, на нього вже нанесені креслення. Ну, взагалі то, таких ми не маємо матеріальних носіїв

інформації. До сих пір не мали. Це цікаво, навіть якщо вивчати просто історію носіїв на яких зафіксована якась там якась інформація. Також маємо відстежуємо ті регіони, де побувала війна, де йде війна, зокрема з певні установи з Чернігівщини, місто Чернігів. Вони планували нам передати документи у тому році, там не збулося, і навіть зараз вони постраждали під час весни, коли там були загарбницькі війська і були обстріли, але ж та доля, яку героїчно фактично цим людям вдалося зберегти, вона буде передана в навіть найближчі мабуть не місяці, а дні вже до наших архівних фондів. Це теж проектна документація, яка там дуже багато проектів різних, різнопланових, але вони дуже цікаві з позиції історії науки і техніки, і вони будуть тут довічно збережені в наших фондах. Тому, ми працюємо у цьому напрямі, незважаючи на всі реалії сьогодення і це наша така мета і завдання. Ми його будемо виконувати попри все.

[31:12] В: Дякую дуже Вам за цікаву розповідь! І я особисто хочу побажати і Вам, і всьому Вашому колективу наснаги, успіхів і, звичайно, нашої спільної перемоги. Дякую Вам дуже!

[31:25] Б: Дуже дякую!